

Sygn. akt I ACa 1805/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Dorota Markiewicz

Sędziowie: SA Ewa Kaniok (spr.)

SO del. Bernard Chazan

Protokolant: sekretarz sądowy Marta Puskarska

po rozpoznaniu w dniu 23 czerwca 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Z. G.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej, Dyrektorowi Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektorowi Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektorowi Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektorowi Aresztu Śledczego w W. i Dyrektorowi Zakładu Karnego w P.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie

z dnia 3 marca 2015 r., sygn. akt II C 1125/07

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie drugim (II) w części w ten sposób, że zasądza od Skarbu Państwa - Dyrektora Generalnego Służby Więziennej i Dyrektora Aresztu Śledczego W. (...) na rzecz Z. G. kwotę 2000 zł (dwa tysiące złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 29 grudnia 2007 roku do dnia zapłaty;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. przejmuje na rachunek Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Warszawie nieuiszczoną opłatę od apelacji;

IV. nie obciąża powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego;

V. przyznaje i nakazuje wypłacić adwokatowi P. R. ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego Warszawa - Praga w Warszawie kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) powiększoną o należną stawkę VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Bernard Chazan Dorota Markiewicz Ewa Kaniok

Sygn. akt I ACa 1805/15

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 28 sierpnia 2007 r. powód Z. G. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (poprzednio Centralnego Zarządu Służby Więziennej) i pozostałych jednostek Skarbu Państwa - Dyrektora Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektora Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektora Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektora Aresztu Śledczego w W., Dyrektora Zakładu Karnego w P. kwoty 180.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz o zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu podniósł, iż przebywając w zakładach karnych był umieszczony w celi, która nie spełniała norm z art. 110 §2 kkw (3m⁽²⁾ na osobę) - w AŚ W. (...), W. (...) i W. (...) i AŚ W. było ok. 2m⁽²⁾. Nadto stwierdził, iż cele są małe, mają słaby i ograniczony dopływ świeżego powietrza. Latem w celach jest gorąco, temperatura dochodzi do 42-43 stopni Celsjusza, przy wilgotności ok. 80%. Z kolei zimą nieszczelne okna powodowały przenikliwy chłód. Cele, w których przebywał powód nie były wyposażone w pojemniki na ubrania, przez co powód musiał trzymać je na poręczy łóżek lub w torbie pod łóżkiem, co powodowało konieczność ich częstego prania, co z kolei powodowało duże zawilgocenie. Wskazywał, iż przebywanie w takich warunkach powodowało zagrożenie życia. Powód zarzucił również, iż skutkiem przebywania w takich warunkach było zachorowanie na zaćmę oczną, niedokrwienną chorobę serca oraz nadciśnienie.

Ostatecznie powód żądał zasądzenia na jego rzecz zadośćuczynienia także od Skarbu Państwa Dyrektora Aresztu Śledczego W. (...)

Skarb Państwa - Centralny Zarząd Służby Więziennej (obecnie Dyrektor Generalny Służby Więziennej) wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda kosztów procesu.

W uzasadnieniu podniósł, że powód nie wskazał, czy i jakie dobro osobiste zostało naruszone. Podniósł, iż twierdzenia jakoby powód przebywał przez cały okres odbywania kary pozbawienia wolności w celach nie spełniających norm nie jest uzasadnione. Zaprzeczył twierdzeniom o niedogrzeniu cel i słabym dostępie świeżego powietrza. Powołując się na przepisy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, stwierdził, że nie zachodzi konieczność instalowania w celach pojemników na odzież. Odnosząc się do stanu zdrowia powoda, oświadczył, iż powód nie wykazał, w jaki sposób warunki odbywania kary pozbawienia wolności przyczyniły się do pogorszenia jego stanu zdrowia. Co do okresu dotyczącego 3 lat przed 27 lipca 2006 r. powód nie podał, w jakich zakładach przebywał, co czyni niemożliwym ustosunkowanie się pozwanego do tych zarzutów.

Po wyznaczeniu pełnomocnika z urzędu powód sprecyzował swoje żądanie wskazując, iż w zakładach karnych przebywa od 1998 r. Pobyty w jednostkach penitencjarnych naruszyły jego prawo do godności osobistej oraz do intymności. Powód podkreślił, iż był umieszczony w celach, gdzie nie było oddzielenia urządzeń sanitarnych od reszty pomieszczenia i nigdy nie miał zagwarantowanych warunków określonych przepisami prawa, w szczególności w art. 110 §1 kkw. Powód zaprzeczył, by przebywał w celi nr (...)w AŚ (...), gdyż jest zakwalifikowany jako „grypsujący”, a w tej celi przebywały osoby o statusie niegrypsujących. Ponadto wskazał, iż w celach znajdowały się łóżka trzy - a nie dwupoziomowe. W AŚ (...) przez nieszczelność okien i łóżko przy drzwiach często się przeziębia. Powód uskarżał się również, że w AŚ(...)panuje niedostateczne doświetlenie, co uniemożliwia powodowi oddawanie się lekturze, a ponadto w godzinach 9.30-13.00 odcinany jest dopływ prądu do cel, co powoduje, że osadzeni nie mogą oglądać telewizji ani przyrządzić sobie ciepłego napoju. Ponadto jako osoba starsza, wbrew art. 110 §4 kkw i art. 82 §2 kkw przebywał w celach ze skazanymi w wieku pomiędzy 20 a 30 lat. Powód sklasyfikowany jako R2 powinien odbywać karę w zakładzie typu półotwartego a nie ze skazanymi, którzy kierowani są do odbywania kary w jednostce typu zamkniętego. Powód w trakcie izolacji utracił zdrowie zapadając na chorobę serca oraz nadciśnienie. Na przełomie 2003/2004r. doszło u niego do zmętnienia soczewki oka lewego. Zaprzeczył, by mógł korzystać z zajęć kulturowo

oświatowych w AŚ (...), gdyż w jego pawilonie znajduje się 120 osadzonych a sala do turniejów tenisa stołowego jest niewielka.

Pozwany pismem z dnia 28 kwietnia 2008 r. wniósł o wezwanie do udziału w sprawie właściwych jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa oraz podniósł zarzut przedawnienia dotyczący przebywania w jednostkach penitencjarnych w okresie od 25 maja 1998 r. do 26 sierpnia 2004r., jednocześnie kwestionując powództwo, co do zasady jak i wysokości.

Postanowieniem z dnia 29 sierpnia 2008 r. do udziału w sprawie został wezwany Dyrektor Aresztu Śledczego W. (...) jako reprezentant pozwanego Skarbu Państwa.

Powód w piśmie z dnia 29 września 2008r. wskazał, że swoje roszczenia wywodzi z działań i zaniedbań mających miejsce w AŚ W. (...), AŚ W. (...), AŚ w W. oraz ZK P..

Postanowieniem z dnia 27 października 2008 r. do udziału w sprawie zostali wezwani: Dyrektor Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektor Aresztu Śledczego W. (...), Dyrektor Aresztu Śledczego W. i Dyrektor Zakładu Karnego P. jako reprezentanci pozwanego Skarbu Państwa.

Pozwany Skarb Państwa - Dyrektor AŚ W. (...) wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu. Podniósł, że żądanie pozwu nie jest sprecyzowane, nie jest określone któremu pozwanemu zarzucone są jakie konkretnie wadliwe działania, wobec czego ustosunkowanie się do żądań jest niemożliwe.

Pismem z dnia 20 listopada 2008 r. Skarb Państwa - Centralny Zarząd Służby Więziennej wniósł o zwolnienie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej od podejmowania czynności procesowych za Skarb Państwa.

Skarb Państwa - Dyrektor AŚ W. (...) wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów procesu.

Skarb Państwa - Dyrektor ZK P. w piśmie procesowym z dnia 23 stycznia 2009 r. wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda kosztów procesu. Wskazał, iż powód nie udowodnił roszczenia zarówno, co do zasady jak i wysokości.

Z. G. pismem z dnia 16 października 2009 r. sprecyzował żądanie i tak:

- od Dyrektora AŚ W. (...) domagał się zadośćuczynienia w wysokości 118.000 zł za okres 16.10.2000 r. - 30.01.2001 r., czerwiec 2001 r. (2 tygodnie), 26.08.2001 r.-13.11.2001 r., 28.08.2002 r.-16.01.2003 r., 16.01.2007 r.-czerwca 2008 r. za to, że stan cel był opłakany, podłoga dziurawa, stołki do siedzenia dziurawe, zimno w zimie, duszno latem, brak oświetlenia, 6 osób na 12 m⁽²⁾, kąćki sanitarne oddzielone kocem, brak intymności, łaźnia w piwnicy, do której prowadzi nieogrzewana klatka schodowa i drzwi są stale otwarte, co powodowało częste zapalenia oskrzeli, a ponadto podniósł, że dodatkową dotkliwością było to, że nie widział z powodu zaćmy i miał trudności z poruszaniem się w ciasnocie,

- od Dyrektora AŚ W. (...) domagał się zadośćuczynienia w wysokości 22.200 zł za okres lipiec 2002 r. (dwa tygodnie), styczeń 2005 r.-30.03.2005 r., wrzesień 2006 r.-styczeń 2007 r., podnosząc, że w celach o pow.10m⁽²⁾ było 5 osób, panowała wilgoć, była wilgotna podłoga, grzyb pod klepką, brak wydzielonych kąćków (5 barak), w łaźni nie działało CO, było zimno, ciemno oraz panował brak intymności,

- od Dyrektora ZK w P. za okres od czerwca do listopada 2008 r. domagał się zadośćuczynienia w wysokości 55.000 zł za to, że na 15 m² było 6 osób, z czego część z nich pracowała w nocy i wstawała o 3 rano i na tym tle były konflikty, łóżka leżały na ziemi i człowiek był stale narażony na przeciąg,

- od Dyrektora AŚ W. (...) za okres od grudnia 2003 r. - sierpnia 2004 r. i cały sierpień 2006 r. za to, że było ogromne zagęszczenie w celi, 12 osób na 20 m⁽²⁾, ciemno, duszno w lecie, wilgotno od prania, za to, że człowiek niewidzący w

takim pomieszczeniu bardzo się męczy. Dodatkowym utrudnieniem była 85% utrata wzroku i to, że przez 53 miesiące przebywania w ZK nie przeprowadzono u powoda operacji zaćmy,

- od Dyrektora AŚ W. (...) domagał się zadośćuczynienia w wysokości 1.000 zł za okres od 17 września 2009 r. - do chwili obecnej za to, że jest zimno i nie działa ogrzewanie, a mimo prośby o talon odzieżowy, do chwili obecnej nie otrzymał żądanej odzieży, co powoduje niemożność korzystania ze spacerów, że przebywa w celi o pow. 10 m⁽²⁾ w 9 osób.

Skarb Państwa- Dyrektor AŚ W. (...) wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu wskazał, iż twierdzenia powoda na temat przeludnionej celi, braku światła czy nieodpowiedniej wentylacji są nieprawdziwe.

W piśmie procesowym z dnia 12 listopada 2013 r. pełnomocnik powoda ostatecznie sprecyzował żądanie powoda i domagał się zasądzenia na rzecz powoda od Skarbu Państwa- Dyrektora Generalnego Służby Więziennej 180.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, w ramach dochodzonej kwoty 180.000 zł powód domagał się od Skarbu Państwa- Dyrektora AŚ W. (...) kwoty 84.600 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, od Skarbu Państwa - Dyrektora AŚ W. (...) kwoty 39.600 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, od Skarbu Państwa - Dyrektora AŚ W. (...) 28.260 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, od Skarbu Państwa - Dyrektora AŚ w W. kwoty 6.120 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, od Skarbu Państwa- Dyrektora ZK P. kwoty 15.480 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, od Skarbu Państwa - Dyrektora AŚ W. (...) 5.940 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Przy czym dochodzona kwota ma zostać zasądzona na zasadach odpowiedzialności in solidum w sposób przedstawiony w piśmie. Skarb Państwa - Generalny Dyrektor Służby Więziennej wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 3 marca 2015 roku Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie w punkcie pierwszym odrzucił pozew przeciwko Skarbowi Państwa – Aresztowi Śledczemu W. (...); w punkcie drugim oddalił powództwo w pozostałym zakresie wobec pozostałych pozwanych; w punkcie trzecim odstąpił od obciążania powoda Z. G. kosztami procesu; w punkcie czwartym przejął na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczone wydatki w wysokości 60 (sześćdziesięciu) złotych; w punkcie piątym zasądził z sum Skarbu Państwa Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie na rzecz adwokata P. R. kwotę 3600 złotych wraz z należną stawką VAT tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sąd Okręgowy ustalił, że Z. G. przebywał w AŚ W. (...) w następujących okresach 11.01.2002 r. - 17.01.2002 r. w celi (...) o pow. 7,18 m⁽²⁾/czterooosobowej, 17.01.2002 r. - 26.01.2002 r. w celi (...) o pow. 7,88 m⁽²⁾/dwuosobowej, 22.12.2003 r. - 24.12.2003 r. w celi (...) o pow. 8,17 m⁽²⁾/czterooosobowej, 24.12.2003 r. - 29.01.2004 r. w celi (...) o pow. 10,15 m⁽²⁾/czterooosobowej, w celi (...) do 23.02.2004 r., w celi (...) do 3.03.2004 r.(oddział (...)), w celi (...)do 26.08.2004 r., od 29.07.2006 r. - 31.07.2006 r. w celi (...) o pow. 7,06 m⁽²⁾/czterooosobowej, 31.07.2006 r. - 30.08.2006 r. w celi (...). Wszystkie cele poza (...) mają osobny kącik sanitarny. O przeludnieniu informowany był sędzia penitencjarny 9 maja 2006 r. i 31 sierpnia 2006 r. Z. G. już w dniu 23 lutego 2004 r. miał rozpoznaną chorobę wieńcową stabilną oraz nadciśnienie tętnicze.

Z. G. będąc na wolności przeszedł zabieg okulistyczny w styczniu lub marcu 2005 r. w placówce przy ul. (...).

W okresie od 28 września 2005 r. do 31 października 2005 r. Z. G. jako tymczasowo aresztowany przebywał w AŚ W.. Od 29.09.2005 r. - 3.10.2005 r. w celi trzyosobowej nr (...) o pow. 9,44 m⁽²⁾, liczonej bez kącika sanitarnego. Od 3.10.2005 r. - 12.10.2005 r. w celi dwuosobowej nr (...) o pow. 8,64 m⁽²⁾, liczonej bez powierzchni kącika sanitarnego. Od 12.10.2005 r. - 31.10.2005 r. w celi dwuosobowej nr (...) o pow. 6,14 m⁽²⁾, liczonej bez kącika sanitarnego. Z. G. w czasie pobytu nie zgłaszał żadnych skarg ani uwag. Kąciki sanitarne w celach były obudowane i oddzielone od reszty

pomieszczenia. Cele, w których Z. G. przebywał były właściwie wyposażone. Problem zawilgocenia cel nie dotyczył pobytu Z. G. w AŚ W., gdyż przebywał w tej jednostce w okresie jesienno - zimowym, nie było również problemów z wentylacją. Przebywając w AŚ w W. Z. G. miał rozpoznaną chorobę niedokrwienną serca oraz nadciśnienie tętnicze. Zgłaszał dolegliwości oczu z tym, że były to dolegliwości po operacji zaćmy.

Następnie od 20 stycznia 2006 r. do 30 marca 2006 r. Z. G. przebywał w AŚ W. (...) jako tymczasowo aresztowany. Upředni pobyt w AŚ W. (...) datowany był na okres od 30.06.2003 r. - 18.07.2003 r.

Dalej od 27 lipca 2006 r. do 30 sierpnia 2008 r. przebywał ponownie w AŚ W. (...), skąd został przetransportowany do AŚ W. (...), gdzie przebywał do 23 stycznia 2007 r. Przy przyjęciu do AŚ W. (...) w dniu 31 lipca 2006r. Z. G. podał, że cierpi na nadciśnienie tętnicze, przeżył udar oraz cierpi na zaćmę oka lewego.

Z. G. od 23 stycznia 2007 r. przebywał w Areszcie Śledczym W. (...), gdzie odbywał karę pozbawienia wolności, której koniec przewidywany był na 3 lipca 2009 r. Wcześniej przebywał w tej jednostce w okresie od 21.08.2002 r. do 27.01.2003 r. Każda cela wyposażona jest w trzy łóżka dwupoziomowe, kącik sanitarny z zasłonką zamiast drzwi, stół, taboret dla każdego osadzonego, wieszak-wyposażenie było standardowe, zgodne z rozporządzeniem. W celach znajdują się dwa punkty świetlne, dające odpowiednie światło. AŚ W. (...) jest objęty systemem oszczędnościowym i w godz. 9-12 wyłączany jest prąd, zdarzają się jednak odstępstwa - w przypadku transmisji sportowych lub w pochmurne dni. AŚ W. (...) nie jest wyposażony w system klimatyzacji. Cele wyposażone były w duże okna, co umożliwiała właściwą wentylację cel. Wysokość pomieszczenia wynosiła 2,67 m. Zgłaszane usterki typu nieszczelność okien usuwane były na bieżąco, przy czym na żądanie osadzonego za zgodą Dyrektora wydawane były dodatkowe koce. Z. G. przebywając w ZK W. (...) umieszczony był w następujących celach znajdujących się w pawilonie (...): cela nr (...) o pow. 14,45 m⁽²⁾ (23.01-27.02), cela nr (...) o pow. 14,50 m⁽²⁾ (27.02-25.04), cela nr (...) o pow. 14,37 m⁽²⁾ (25.04-10.05) i cela nr (...) o pow. 14,45 m⁽²⁾ (od 10.05), w której przebywał z R. S. i A. M. (1). W celi nr (...) podłoga była zniszczona oraz okno częściowo było nieszczelne, kącik sanitarny nie miał drzwi. W celi byli umieszczeni osadzeni z różnymi grupami, była duża rotacja. Posiłki niektórzy osadzeni spożywali przy stole, inni na łóżkach. Było tak, że w celi było sześciu osadzonych. Łóżko Z. G. było umieszczone obok drzwi. Podczas pobytu w AŚ W. (...) Z. G. uskarżał się na zdrowie - chorował na serce oraz miał problemy ze wzrokiem, przyjmował lekarstwa. W jednostce penitencjarnej przewidziane były zajęcia kulturalno - oświatowe, z których mogli korzystać osadzeni w wymiarze godziny dziennie. W jednostce penitencjarnej W. (...) działała biblioteka, radiowęzeł, były organizowane różnego rodzaju kursy, a osadzeni mogą korzystać z usług religijnych. W AŚ W. (...) od 9 maja 2006 r. obowiązywało zarządzenie wewnętrzne nr (...), na mocy którego Dyrektor AŚ W. (...) zarządził umieszczanie osadzonych w jednostce w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m⁽²⁾ do czasu, kiedy zaludnienie aresztu będzie odpowiadać jego pojemności.

Od 16 lipca 2008 r. do 21 listopada 2008 r. Z. G. przebywał w ZK P.. Od 16.07.2008 r. - 17.07.2008 r. przebywał w celi nr (...), od 17.07.2008 r. - 21.11.2008 r. w celi nr (...). Obie cele były przeznaczone dla 5 osób. W okresie pobytu Z. G. w celi nr (...) przebywało 8 osób, a w celi nr (...) 8-9 osób, o przeludnieniu informowano sędziego penitencjarnego. Prowadzona była działalność kulturalno - oświatowa, do której dostęp miał Z. G.. Na terenie ZK P. działała opieka medyczna, osadzeni przyjmowani byli według grafiku. W celach panowała temperatura odpowiednia do warunków atmosferycznych, zimą nie spadała poniżej 20 stopni Celsjusza. Cele, w których przebywał Z. G. były wyposażone zgodnie z rozporządzeniem, sprzęt był sprawny, a zgłaszane usterki były usuwane na bieżąco. Kąciki sanitarne są murowane i wydzielone, zapewniają intymność.

W okresie od 17 września 2009 r. do 9 sierpnia 2010 r. Z. G. przebywał w AŚ W. (...).

Od 1 lipca 2011 r. Z. G. ponownie przebywał w AŚ W. (...), zaś w okresie od 05.10.2011 r. - 5.07.2011 r. i od 18.07.2012 r. przebywał w AŚ W. (...).

Sąd Okręgowy stwierdził, że w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa - Dyrektora Aresztu Śledczego W. (...) pozew należało odrzucić, na podstawie art. 199 kpc. Powód w sprawie I C 814/09 Sądu Rejonowego dla W. (...) domagał się zasądzenia na jego rzecz zadośćuczynienia wskazując jako podstawę okres pobytu tożsamy z tym jakiego dotyczył

pozew w sprawie niniejszej (od 17.09.2009 do 4.12.2009). W powołanej sprawie w dniu 18 lutego 2011 zapadł wyrok, obecnie już prawomocny. Okoliczność ta nakazuje odrzucenie ponownego pozwu o to samo roszczenie.

Prawo do odbywania kary pozbawienia wolności w godnych warunkach jest jednym z podstawowych dóbr osobistych, którym jest godność człowieka. Dobro to podlega ochronie prawnej przewidzianej w art. 24 i art. 448 k.c., art. 30, art. 40 i art. 41 ust. 4 Konstytucji. Ważną rolę w ochronie tego dobra i wyznaczaniu standardów odgrywają przepisy art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. 1993 r. Nr 61 poz. 284), art. 7 i 10 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. 1977 r. Nr 38 poz. 167). Przywołane normy stanowią, że nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu, a każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny.

Powód wytoczył powództwo w dniu 28 sierpnia 2007 r., które w toku procesu sukcesywnie rozszerzał. Przez wzgląd na treść art. 442¹ §1 k.c. i podniesiony przez pozwanego Skarb Państwa - Generalnego Dyrektora Służby Więziennej zarzut przedawnienia sąd uznał, że wszelkie ewentualne akty naruszenia dóbr osobistych dokonane przed dniem 28 sierpnia 2004 r. uległy przedawnieniu i w tej części oddalił powództwo.

Co do okresu po tej dacie Sąd I instancji stwierdził, że w okresie objętym pozvem obowiązywał jeszcze art. 248 §1 k.k.w., który dopuszczał możliwość osadzenia skazanego w celi o powierzchni mniejszej od przewidzianej w nim normy, jeżeli zachodził szczególnie uzasadniony wypadek i dyrektor zakładu karnego wydał w tym przedmiocie stosowne zarządzenie. W wyroku SK 25/2007 Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność art. 248 §1 k.k.w. z Konstytucją przede wszystkim z uwagi na brak określenia kryteriów, które pozwałaby na uznanie, że w danej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek oraz nieokreślenie czasokresu, w jakim można skazanego umieścić w mniejszej celi i brak wskazania, o ile powierzchnia ta może być mniejsza od przewidzianej normy. W konsekwencji wydanego orzeczenia, z dniem 6 grudnia 2009r. przepis art. 248 §1 k.k.w. utracił moc, a jego regulację zastąpił art. 110 k.k.w.

W okresie obowiązywania art. 248 §1 k.k.w. w orzecznictwie dotyczącym naruszenia dóbr osobistych skazanego przez osadzenie go w celi o powierzchni mniejszej niż dopuszczalna przyjmowano, że przepis ten musi być wykładany ściśle. To na stronie pozwanej – czyli na określonych statio fisci Skarbu Państwa zgodnie z art. 23 k.c. - spoczywał ciężar udowodnienia, że ograniczenie powierzchni celi, przyjęte w wydanym przez dyrektora zakładu karnego zarządzeniu, nastąpiło z konkretnej przyczyny o charakterze nadzwyczajnym i na krótki czas, a więc udowodnienie zaistnienia sytuacji tymczasowej o wyjątkowym charakterze, wyłączającej bezprawność naruszenia dóbr osobistych. Natomiast na sądzie w tym zakresie spoczywał obowiązek oceny, przy zastosowaniu kryteriów konstytucyjnej ochrony godności i praw osób odbywających karę pozbawienia wolności oraz art. 6 KOPCzPW, czy zachodziły podstawy do wydania zarządzenia w oparciu o art. 248§1 k.k.w.

Jednocześnie w myśl uchwały z dnia 18 października 2011 r., samo umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na osadzonego mniejszej niż 3 m² może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia jej dóbr osobistych, a odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 448 k.c. za krzywdę wyrządzoną tym naruszeniem nie zależy od winy (Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 18 października 2011 r. III CZP 25/2011, OSNC 2012/2 poz. 15) Sąd orzekający podzielił ten pogląd i dodał, iż przebywanie w celi o powierzchni mniejszej niż minimum nie oznacza, że zawsze, bezwzględnie i automatycznie należy je kwalifikować jako naruszenie dóbr osobistych, gdyż należy uwzględniać również inne okoliczności konkretnej sprawy takie jak czas przebywania w niewłaściwych warunkach oraz związane z tym dolegliwości (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2011 r. II CSK 721/10, LexPolonica nr 3876662).

Sąd zwrócił uwagę, na pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy, w którym Sąd ten odniósł się do ustawy nowelizującej art. 110 k.k.w. i zmiany, jakiej należy oczekiwać w ocenie kwestii przeludnienia w polskich zakładach karnych. Sąd Najwyższy bowiem orzekł, że jeżeli od 6 grudnia 2009r. doszło z uchybieniem art. 110 §2 k.k.w. do naruszenia dopuszczalnej ustawowo normy powierzchniowej na jednego skazanego, to uznać należy, iż mogło to

doprowadzić w sposób samoistny do naruszenia dóbr osobistych osadzonego. Dlatego też, co do zasady nie zachodzi konieczność wykazywania innych czynników, które uwzględniane dopiero kumulatywnie z faktem przebywania w celi o powierzchni mniejszej niż ustawowo określone minimum w okresie ponad 14 dni, a łącznie ponad 28 dni dawałyby skazanemu podstawę do wystąpienia z roszczeniem o ochronę dóbr osobistych.

Sąd stwierdził, że okoliczności uzasadniające uznanie, iż przez pobyt w pozwanych jednostkach penitencjarnych naruszone zostały dobra osobiste powoda nie zostały udowodnione. Dlatego, nie znalazł podstaw by przyznać powodowi zadośćuczynienie.

Zaznaczył, iż sprawach przeciwko Skarbowi Państwa o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę wskutek naruszenia dóbr osobistych przez osadzenie w przeludnionej celi więziennej, to na powódzie zgodnie z art. 6 k.c. w związku z art. 24 k.c. i art. 448 k.c. spoczywa ciężar dowodu umieszczenia go w określonym czasie w przeludnionej celi i wynikłego stąd naruszenia jego godności lub innych dóbr osobistych oraz doznanego krzywdy niemajątkowej (Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 14 grudnia 2012 r. I CSK 248/2012, LexPolonica nr 5768402).

Zgromadzone dowody nie potwierdziły racji powoda o naruszeniu jego dóbr osobistych.

W odniesieniu do globalnie określonego przebywania w przeludnionych celach Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, iż ogólnikowość podstawy faktycznej powołanej przez powoda, nie pozwoliła na umiejscowienie w czasie ewentualnych naruszeń ani przypisanie ich konkretnym jednostkom penitencjarnym. Dowody zaprezentowane na poparcie słuszności podnoszonych argumentów o naruszeniu dóbr osobistych nie przekonały Sądu, co do merytorycznej zasadności wysuwanych żądań. Sąd orzekający podzielił stanowisko, że przebywanie w celi, która nie spełnia standardów estetycznych i użytkowych i tym samym nadaje się do remontu, co wynika z trudnej sytuacji materialnej jednostki penitencjarnej, dotyczącej sytuacji wielu osób, które odbywają karę pozbawienia wolności nie narusza godności skazanego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2012 r. IV CSK 473/11, Biul. SN 2012/7/12). O naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego nie można mówić również w przypadku uciążliwości lub niedogodności związanych z samym pobytym w jednostce penitencjarnej, które polegają na niższym niż oczekiwany przez osadzonego standardzie wyposażenia celi lub urządzeń sanitarnych. Świadek K. W., wskazywała, iż wyposażenie cel, w tym zasłonki od kącików sanitarnych jest często dewastowane przez samych osadzonych, lecz w miarę zgłaszanych usterek jest na bieżąco naprawiane ewentualnie wydawany jest wtedy sprzęt zastępczy. Akcentowane przez świadków R. S. i A. M. (1) niedogodności związane z pobytym w celi nr (...) w AŚ W. (...) nie naruszyły godności osobistej powoda. Z kolei inne podnoszone okoliczności jako niewykazane, nie zasługiwały na uwzględnienie, w związku z czym powództwo podlegało oddaleniu.

Sąd Okręgowy osobno odniósł się do zarzutu, iż skutkiem przebywania w nieludzkich warunkach powód zachorował na zączęmę oczną, niedokrwienną chorobę serca oraz nadciśnienie. Powód już 23 lutego 2004 r. miał rozpoznaną chorobę wieńcową stabilną oraz nadciśnienie tętnicze, podczas pobytu w AŚ w W. zgłaszał dolegliwości po operacji zaćmy. Innych wpisów poza tymi związanymi z przyjęciem do jednostki penitencjarnej - z zażądanej na wniosek powoda dokumentacji lekarskiej - brak. Tym samym Sąd stwierdził, iż powód przed umieszczeniem w jednostce penitencjarnej miał już rozpoznane konkretne schorzenia, zaś w toku przeprowadzonego wieloletniego postępowania nie wykazał, by na skutek przebywania w konkretnej jednostce jego stan zdrowia uległ pogorszeniu. Przeprowadzenie dowodu w tym zakresie obciążało powoda. Same niczym niepoparte twierdzenia nie stanowią podstawy do uwzględnienia powództwa.

O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie art. 102 k.p.c. Na zasadzie słuszności odstąpiono od obciążania powoda kosztami procesu.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zaskarżając go w części tj. w pkt II i zarzucił naruszenie:

1. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów:

a) w sposób newszechstronny, bowiem z pominięciem całości dostępnego materiału dowodowego, w tym w szczególności w postaci zeznań świadków oraz zgromadzonych w aktach dokumentów, w korelacji z twierdzeniami prezentowanymi przez powoda, czego konsekwencją jest wadliwie przyjęcie, iż powód nie wykazał, bo nie udźwignął ciężaru dowodu, zasadności dochodzonego roszczenia.

b) w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego poprzez przyjęcie, że odbywanie kary pozbawienia wolności z naruszeniem zasady humanitaryzmu nie prowadzi do pogorszenia bądź narażenia na pogorszenie stanu zdrowia skazanego oraz narażenia utraty życia, tym bardziej w sytuacji, kiedy ten skazany ma już zdiagnozowane określone jednostki chorobowe.

2. art. 328 § 2 k.p.c. polegającą na takim sporządzeniu uzasadnienia wyroku w części odnoszącej się do wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia, które w zakresie przyjęcia częściowego przedawnienia roszczenia powoda nie zawiera stosownego wyводу odnoszącego się do możliwości nie uwzględnienia podniesionego zarzutu przedawnienia.

3. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 oraz § 2 k.p.c. poprzez bezpodstawne oddalenie wniosków dowodowych złożonych przez powoda w zakresie przeprowadzenia dowodu z oględzin cel, w których powód przebywał,

a w konsekwencji

4. naruszenie art. 5 k.c. poprzez jego niezastosowanie,

5. naruszenie art. 24 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwą wykładnię i nieprawidłowe zastosowanie polegające na uznaniu, iż działania organów Służby Więziennej w zakresie wykonywania kary pozbawienia wolności polegające na umieszczeniu więźniów w celach z przekroczeniem określonego minimum powierzchni na jednego więźnia, z uwagi na obowiązujące regulacje prawne, nie stanowi działania bezprawnego, w sytuacji, kiedy prawidłowa wykładnia tego przepisu i prawidłowe jego zastosowanie w zakresie uchylenia bezprawności musi uwzględniać konieczność oceny, czy działanie takie podjęte w ramach porządku prawnego jest nie tylko rzeczowe i uzasadnione ale także czy nie prowadzi do naruszenia dóbr osobistych osób których dotyczy, jak też rodzi konieczność udowodnienia braku bezprawności po stronie tych organów.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę wyroku w zakresie pkt. 2 i uwzględnienie roszczenia o zasądzenie kwoty 174.060,00 zł oraz rozstrzygnięcie o kosztach postępowania według norm prawem przepisanych..

Skarb Państwa – Areszt Śledczy W. (...), Areszt Śledczy w W. – Dyrektor Generalny Służby Więziennej– Areszt Śledczy W. (...) wniósł o oddalenie apelacji oraz o zasądzenie od powoda kosztów postępowania przed sądem II instancji według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona w części i pociąga za sobą częściową zmianę zaskarżonego wyroku na podstawie art. 386 par. 1 k.p.c.

Zarzut naruszenia art. 5 k.c. nie jest uzasadniony. Prawidłowo przyjął sąd I instancji, że roszczenia powoda za okres do 26.08.2004r. uległy przedawnieniu. Powód nie wskazał żadnych okoliczności, które mogłyby uzasadnić prezentowane przez niego stanowisko, że podniesienie przez pozwanego zarzutu przedawnienia jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego i ze społeczno gospodarczym przeznaczeniem prawa. Nie było żadnych przeszkód, które mogłyby usprawiedliwić opóźnienie powoda w dochodzeniu zadośćuczynienia. W trakcie pobytu w poszczególnych jednostkach karnych powód nie zgłaszał skarg na panujące warunki sanitarne oraz przeludnienie i w żaden sposób nie uzewnętrznił woli dochodzenia rekompensaty za krzywdę. Ocena, czy w konkretnym przypadku ma zastosowanie norma art. 5 k.c., mieści się w granicach swobodnego uznania sędziowskiego. Dla uznania zarzutu przedawnienia za nadużycie prawa, konieczne jest więc wykazanie w szczególności, że beczynność wierzyciela w dochodzeniu roszczenia wynikała z przyczyn wyjątkowych. Jeśli zaś w okresie biegu przedawnienia roszczenia nie istniały

zasadnicze, usprawiedliwione przeszkody w zakresie dochodzenia takiego roszczenia przez poszkodowanego, nie może on kwestionować skuteczności zgłoszonego przez sprawcę szkody zarzutu przedawnienia, z powołaniem się na konstrukcję nadużycia prawa.

Z uwagi na powyższe, dalszej kontroli instancyjnej poddane zostanie rozstrzygnięcie o roszczeniach powoda za okres od 27.08.2004r.

Trafny jest zarzut poczynienia przez sąd I instancji błędnych ustaleń faktycznych odnośnie pobytu powoda w Areszcie Śledczym (...). Powód domagał się zadośćuczynienia za pobyt w tej jednostce w okresie **od 16.01.2007r. do czerwca 2008r. w** warunkach przeludnienia, oraz w warunkach nie zapewniających odpowiedniej intymności gdy idzie o kącik sanitarny.

Powód przybył do AŚ (...) 23 stycznia 2007r. i ubył 16.07.2008r. (k.624v) Był osadzony w następujących celach znajdujących się w pawilonie (...): cela nr (...) o pow. 14,45 m⁽²⁾ od 23.01 do 27.02 2007, cela nr (...) o pow. 14,50 m⁽²⁾ od 27.02 do 25.04.2007, cela nr (...) o pow. 14,37 m⁽²⁾ od 25.04 do 10.05.2007 i **cela nr (...) o pow. 14,45 m⁽²⁾ od 10.05**, w której przebywał z R. S. i A. M. (1) aż do 16.07.2008r. Już w czerwcu 2007r. w celi nr (...) przebywało 5 - 6 osadzonych pomimo, że jest to cela 4 osobowa (informacja pozwanego k.37, 41, 94, 95). Stan taki utrzymywał się do końca czerwca 2008r. W dniu 9 czerwca 2006r. Dyrektor AŚ (...) wydał zarządzenie o umieszczeniu osadzonych w warunkach nie zapewniających 3m⁽²⁾ powierzchni celi na osadzonego (k. 97).

Wbrew stanowisku sądu I instancji nie ma podstaw do odmówienia wiary świadkowi R. S., który zeznał, że przebywał z powodem w celi nr (...) przez 6-8 miesięcy od kwietnia do listopada/grudnia 2007r. oraz, że w tym czasie w w/w celi przebywało 6 osób (k. 408), a także świadkowi A. M. (1), który złożył analogiczne zeznania (k. 852). Pozwany Skarb Państwa - Dyrektor AŚ (...) nie kwestionował faktu, że w AŚ panowało przeludnienie i nie udzielił informacji o stanie zaludnienia celi nr (...) w okresie od czerwca 2007r. do czerwca 2008r. a wręcz przeciwnie powoływał się na w/w zarządzenie Naczelnika AŚ (k.97), zatem dowody przedłożone przez pozwanego nie pozostają w sprzeczności z zeznaniami w/w świadka a także z zeznaniami świadka M.. Nie jest również prawdą, że okres pobytu świadka M. z powodem w celi nr (...) w I połowie 2008 r. nie pokrywa się pobylem powoda w tej celi.

Bezsporne jest, że cela nr (...) posiada osobny kącik sanitarny wydzielony murowaną ścianką i kotarą z materiału.

Zważywszy na powyższe ustalenia Sądu Apelacyjnego przyjąć należy, że powód wykazał iż przebywał w warunkach przeludnienia w celi nr (...) w AŚ (...) w okresie od czerwca 2007 do czerwca 2008r., wykazał także że kącik sanitarny nie zapewniał należytej intymności albowiem nie posiadał drzwi i zasłaniany był jedynie kotarą, która często była zrywana i jak wynika z zeznań R. S. i A. M. osadzeni musieli sami sobie jakoś radzić.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, najszerzej przedstawionym w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 18 października 2011 r. III CZP 25/11 (OSNC 2012/2/15), umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na osadzonego mniejszej niż 3 m² może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia jej dóbr osobistych. Z uwagi na to, że według standardów rekomendowanych przez Radę Europy, powierzchnia przypadająca jednemu więźniowi w zakładzie karnym powinna być nie mniejsza niż 4 m², trzeba uznać, że oznaczenie w art. 110 KKW obowiązującej w Polsce normy na poziomie 3 m² jest równoznaczne z ustawieniem standardu na najniższym możliwym poziomie i jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 maja 2008 r. SK 25/07 (OTK-A 2008/4/62), przy naruszeniu tego standardu nie można mówić o humanitarnym traktowaniu skazanego, a tym samym dochodzi do naruszenia art. 40 i art. 41 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 KOPCzPW.

W okresie od czerwca 2007 do czerwca 2008 obowiązywał art. 248 § 1 KKW, który dopuszczał możliwość osadzenia skazanego w celi o powierzchni mniejszej od przewidzianej w nim normy, jeżeli zachodził szczególnie uzasadniony wypadek i dyrektor zakładu karnego wydał w tym przedmiocie stosowne zarządzenie. We wskazanym wyżej wyroku Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność tego przepisu z Konstytucją przede wszystkim z uwagi na brak określenia kryteriów pozwalających na uznanie, że zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek oraz nie określenie

czasokresu, w jakim można skazanego umieścić w mniejszej celi i brak wskazania, o ile powierzchnia ta może być mniejsza od przewidzianej normy. Z dniem 6 grudnia 2009 r. przepis art. 248 § 1 KKW utracił moc a jego regulację zastąpił art. 110 KKW.

W okresie obowiązywania art. 248 § 1 KKW w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym naruszenia dóbr osobistych skazanego przez osadzenie go w celi o powierzchni mniejszej niż dopuszczalna przyjmowano, że przepis ten musi być wykładany ściśle, a nawet restrykcyjnie. To na stronie pozwanej - zgodnie z zasadami art. 23 KC - spoczywał ciężar udowodnienia, że ograniczenie powierzchni celi, przyjęte w wydanym przez dyrektora zakładu karnego na podstawie art. 248 § 1 KKW zarządzeniu, nastąpiło z konkretnej przyczyny o charakterze nadzwyczajnym i na krótki czas, a więc udowodnienie zaistnienia sytuacji tymczasowej o wyjątkowym charakterze, wyłączającej bezprawność naruszenia dóbr osobistych. Na sędzię zaś spoczywał obowiązek wnikliwej oceny, przy zastosowaniu kryteriów konstytucyjnej ochrony godności i praw osób odbywających karę pozbawienia wolności oraz art. 6 Konwencji OPCzPW, czy rzeczywiście zachodziły podstawy do wydania zarządzenia dopuszczającego ograniczenie powierzchni celi przypadającej na jednego skazanego poniżej normy (między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 r., V CSK 431/06, OSNC 2008/1/13, z dnia 17 marca 2010 r. II CSK 486/09 i uchwała z dnia 18 października 2011 r., III CZP 25/11).

W tej sytuacji Sąd Apelacyjny dokonał oceny zasadności wydania przez Dyrektora AŚ (...) zarządzenia z dnia 9 maja 2006 r.

Z zarządzenia tego nie wynika, że za jego wydaniem przemawiają szczególne i wyjątkowe okoliczności, uzasadniające ograniczenie powierzchni przypadającej na jednego osadzonego do wielkości poniżej przewidzianej normy, nie wskazano w nim także okresu, na który przewidziano to ograniczenie. Samo przeludnienie w danej jednostce penitencjarnej nie należy do okoliczności szczególnych. W konsekwencji pozwany nie wykazał że zaistniały przesłanki z art. 248 § 1 KKW do wydania przedmiotowego zarządzenia, a więc że wystąpiła szczególna, wyjątkowa sytuacja uzasadniająca ograniczenie normy powierzchniowej celi nr (...), w której przebywał powód. Pozwany nie wykazał także, że przez okres roku nie było możliwości osadzenia powoda w innej celi, spełniającej wymóg powierzchni 3 m² na jednego osadzonego. Nie wykazał zatem, że nastąpiło uchylenie bezprawności działania uzasadniające oddalenie powództwa.

Mając na uwadze, iż powód przebywał w AŚ (...) w przeludnionej celi przez okres około roku (od czerwca 2007 do czerwca 2008), oraz że kącik sanitarny nie posiadał drzwi a kotara była zrywana, Sąd Apelacyjny przyjął, że doszło do naruszenia dobra osobistego powoda w postaci godności i że powyższe uzasadnia przyznanie powodowi zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na podstawie art. 448 k.c. w zw. z art. 23 k.c. w zw. z art. 24 par. 1 k.c. Naprawienie tej krzywdy w formie niepieniężnej nie jest możliwe.

Określając kwotę odpowiednią do rozmiaru cierpień fizycznych i psychicznych powoda Sąd Apelacyjny miał na uwadze długotrwałość przebywania powoda w warunkach przeludnienia i związane z tym uciążliwości, oraz inne okoliczności dotyczące warunków odbywania kary pozbawienia wolności przez powoda w tym okoliczność, iż powód miał możliwość codziennego opuszczania celi (k.52), mógł korzystać z zajęć kulturalno – oświatowych, z biblioteki, radiowęzła itp. (zeznania świadka L. B. k.206). Za kwotę odpowiednią do rozmiaru krzywdy Sąd Apelacyjny uznał 2000 zł. Kwota powyższa zasądzona została z ustawowymi odsetkami od 29.12.2007r. tj. od wezwania do zapłaty, za które należało uznać doręczenie odpisu pozwu pozwanemu Skarbowi Państwa (k. 23).

W ocenie Sądu Apelacyjnego statio fisci Skarbu Państwa odpowiedzialnym za doznaną przez powoda szkodę jest Dyrektor AŚ W. (...), w którym powód odbywał karę pozbawienia wolności, oraz Dyrektor Generalny Służby Więziennej, który pełnił nadzór nad działalnością AŚ (...).

Zgodnie z ustawą o Służbie Więziennej z dnia 26 kwietnia 1996 r. (Dz. U. Nr 61, poz. 283) art. 7 ust. 5, do zakresu działania dyrektora zakładu karnego i dyrektora aresztu śledczego należy w szczególności: 1) zapewnienie praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania; natomiast do zakresu

działania Dyrektora Generalnego Służby Więziennej należy w szczególności: art. 5 ust. 1 pkt 1) tworzenie warunków do prawidłowego i praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania oraz ustalanie kierunków pracy resocjalizacyjnej; pkt 2) sprawowanie nadzoru nad organizacją i realizowaniem zadań przez jednostki organizacyjne. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów, z dnia 19 kwietnia 2006 r. (Dz. U. Nr 65, poz. 459) – par. 1, w wypadku gdy liczba osadzonych zakwaterowanych w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz podległych im oddziałach zewnętrznych, zwanych dalej „zakładami”, przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów, Dyrektor Generalny Służby Więziennej, w terminie 7 dni od dnia przekroczenia pojemności, przedstawia informację o tym, zwaną dalej „informacją”, Ministrowi Sprawiedliwości, dyrektorom okręgowym Służby Więziennej oraz dyrektorom zakładów; par. 2pkt 1, po otrzymaniu informacji dyrektor okręgowy Służby Więziennej oraz dyrektor zakładu jest obowiązany, każdy w zakresie swojego działania, podjąć czynności mające na celu przystosowanie pomieszczeń niewliczanych do pojemności zakładu do wymogów cel mieszkalnych. Pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Generalny Służby Więziennej nie wykazał, że takie czynności nadzorcze zostały przez niego podjęte w stosunku do AŚ (...), a zwłaszcza, że prowadził kontrole praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania przez Dyrektora AŚ.

Wbrew stanowisku powoda, brak jest podstaw do solidarnej odpowiedzialności Dyrektora Generalnego Służby Więziennej i Dyrektora AŚ (...) albowiem mamy do czynienia z jednym pozwanym, którym jest Skarb Państwa. W przypadku gdy szkodę wyrządziło kilka jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa sąd zasądzając stosowne zadośćuczynienie nie dokonuje podziału zasądzonej kwoty pomiędzy w/w jednostki gdyż jest to kwestia wewnętrzna jednej osoby prawnej. W sprawie niniejszej szkoda jest jedna ale wyniknęła z działań dwóch jednostek Skarbu Państwa. Dyrektor AŚ (...) powoływał się na to, iż nie może odmówić przyjęcia skazanego skierowanego do odbycia kary w kierowanej przez niego jednostce oraz na wydane przez siebie zarządzenie, co do którego nie udowodnił, że było zgodne z prawem. Dyrektor Generalny Służby Więziennej w ramach nadzoru odpowiada za tworzenie warunków do prawidłowego i praworządnego wykonywania kar pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania, w tym za kierowanie skazanych do odbycia kary w nieprzeludnionych jednostkach penitencjarnych i nie udowodnił, że nadzór ten wykonywał prawidłowo oraz, że niemożliwe było skierowanie powoda do odbycia kary w jednostce nieprzeludnionej. Dlatego, na podstawie art. 386 par. 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyroki w punkcie drugim w części i zasądził na rzecz powoda 2000 zł. zadośćuczynienia od Skarbu Państwa wskazując dwie jednostki organizacyjne jako odpowiedzialne za szkodę.

W pozostałym zakresie apelacja powoda nie jest zasadna i podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. Ustalenia faktyczne poczynione przez sąd I instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne.

Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe zobowiązując Naczelnika AŚ W. (...) do złożenia wykazu cel, w których przebywał powód w okresie od stycznia do 30 marca 2005r. i od września 2006 do stycznia 2007 ze wskazaniem metrażu, i obłożenia cel, oraz ich wyposażenia w urządzenia sanitarne i do złożenia kopii sprawozdania z wizytacji AŚ przez sędziego penitencjarnego (k.1297).

Złożone w wykonaniu tego zarządzenia dokumenty nie wpłynęły na zmianę ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd I instancji. Pozwany wskazał, że nie dysponuje historią rozmieszczenia powoda oraz, że nie wydawał zarządzeń o umieszczeniu skazanych w warunkach przeludnienia (k.1360) i że wszystkie cele mieszkalne były i są wyposażone w kąpielnię sanitarną w skład, którego wchodziły umywalka z ciepłą i zimną wodą (k.1301).

Ponieważ powód nie wskazał, w których celach, o jakiej powierzchni i z iloma współosadzonymi przebywał w AŚ W. (...), niemożliwe było dokonanie ustaleń faktycznych w tym zakresie. W tej sytuacji roszczenie powoda skierowane przeciwko AŚ W. (...) słusznie uznane zostało przez sąd I instancji za nie udowodnione.

Prawidłowo ustalił sąd I instancji, że również w pozostałych jednostkach penitencjarnych objętych pozwem kąciki sanitarne były wydzielone.

Jeśli chodzi o pobyt powoda w Zakładzie karnym w P., to przebywał on w celi typu półotwartego i w związku z tym mógł poruszać się między celami. W tej sytuacji nawet jeśli były okresy, w których w celi (...) powierzchnia 3 m² na jednego osadzonego nie była zapewniona, nie sposób przyjąć, że doszło do naruszenia godności powoda, zwłaszcza że pobyt w tej jednostce nie był długi i trwał od 16.07. 2008 do 21.11.2008.

Jeśli chodzi o AŚ w W., pobyt powoda w tej jednostce trwał od 29.09.2005 do 31.10.2005. Powód przebywał w celi (...) o powierzchni 9,44 m⁽²⁾ i w celi (...) o powierzchni 8,64 m⁽²⁾ (k.210, 218 i 224). Rację ma sąd I instancji, że powód nie udowodnił, iż przebywał w warunkach przeludnienia. Powód nie wskazał osób, z którymi przebywał i nie zgłosił żadnych dowodów na poparcie swoich twierdzeń.

Gdy idzie o AŚ W. (...) powód przebywał w tej jednostce od 27.07.2006 do 30.08.2006 (k.78) a nie jak twierdzi 8 miesięcy. Pobyt 8 miesięczny miał miejsce od 20.12.2003r. do 26.08.2004r. i roszczenia powoda z tego tytułu uległy przedawnieniu. W sierpniu 2006 powód przebywał w celi(...) i z protokołu wizytacji wynika, że cela ta posiadała kącik sanitarny (k.527-538,554).

Prawidłowe jest także ustalenie sądu I instancji, iż powód nie wykazał, że odbywanie kary pozbawienia wolności we wskazanych przez niego jednostkach Skarbu Państwa doprowadziło do pogorszenia jego stanu zdrowia. Sąd Okręgowy poddał analizie dokumentację lekarską powoda przedstawioną przez pozwanego i wywiódł z niej trafne wnioski. W apelacji nie wskazano, które dowody zostały przez sąd pominięte bądź ocenione wadliwie. Samo subiektywne przekonanie powoda o pogorszeniu się jego zdrowia na skutek pobytu w aresztach śledczych i zakładach karnych nie jest wystarczające do przyjęcia, że pomiędzy działaniem bądź zaniechaniem pozwanego i dolegliwościami wskazanymi przez powoda istnieje adekwatny związek przyczynowy.

Chybiony jest zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 oraz § 2 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych złożonych przez powoda w zakresie przeprowadzenia dowodu z oględzin cel, w których powód przebywał. Rację ma sąd I instancji, że wygląd tych cel w ciągu 10 lat uległ zmianie i nie odzwierciedla wyglądu z okresu objętego pozwem. Stan cel wynika z dokumentów w postaci protokołów z wizytacji poszczególnych jednostek przez sędziów penitencjarnych oraz z innych dokumentów dotyczących sprawdzania wentylacji, czy sprawności ogrzewania.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny orzekł jak na wstępie, w części na podstawie art. 385k.p.c. i w części na podstawie art. 386 par. 1 k.p.c.

Z uwagi na sytuację materialną powoda, który od kilkunastu lat przebywa w zakładach karnych i aresztach śledczych, a także aby nie niweczyć pozytywnego skutku wyroku, mając na uwadze charakter dochodzonego roszczenia, którego głównym celem jest zadośćuczynienie krzywdzie, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego.

Ewa Kaniok Dorota Markiewicz Bernard Chazan